

ELEKTRON DARSLIKLAR BILAN ISHLASH ASOSIDA O'QUVCHILARDA RAQAMLI KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH MODELI

O'ktamova Nigina O'tkir qizi

Shahrisabz davlat pedagogika institutipedagogika fakulteti
Ta'lim-tarbiya nazariyasi va metodikasi(boshlang'ich ta'lim)
yo'nalishi 1-kurs 1-25 guruh magistranti
Oktamovanigina004@gmail.com
Orcid:009-0007-9904-6285
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18385722>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20- yanvar 2026 yil
Ma'qullandi: 24- yanvar 2026 yil
Nashr qilindi: 27- yanvar 2026 yil

KEY WORDS

raqamli kompetensiya, elektron darslik, ta'lim modeli, axborot texnologiyalari, raqamli ta'lim.

ABSTRACT

Mazkur maqolada elektron darsliklar bilan ishlash asosida o'quvchilarda raqamli kompetensiyani shakllantirishning metodik modeli ishlab chiqilgan. Tadqiqotda raqamli kompetensiya tushunchasining mazmun-mohiyati, uning tarkibiy qismlari hamda elektron darsliklarning didaktik imkoniyatlari tahlil qilingan. Taklif etilayotgan model maqsad, mazmun, faoliyat, metodlar va natija komponentlarini o'z ichiga olgan bo'lib, o'quvchilarning axborot bilan ishlash, raqamli vositalardan samarali foydalanish va mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan. Maqola natijalari ta'lim jarayonida elektron darsliklardan samarali foydalanish orqali raqamli kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladi

Zamonaviy jamiyat taraqqiyotida raqamli texnologiyalar muhim o'rin egallab, ta'lim tizimining mazmuni va shakllariga tubdan ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda ta'lim jarayonida o'quvchilarning faqatgina nazariy bilimlarini emas, balki ularning raqamli muhitda mustaqil ishlash, axborot bilan samarali muloqot qilish va zamonaviy texnologiyalardan oqilona foydalanish kompetensiyalarini rivojlantirish zarurati yuzaga kelmoqda. Shu sababli raqamli kompetensiyani shakllantirish ta'limning ustuvor vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda. Mazkur jarayonda elektron darsliklar muhim pedagogik vosita bo'lib xizmat qiladi. Elektron darsliklar o'quvchilarning bilish faolligini oshirish, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda raqamli kompetensiyani shakllantirish imkonini beradi.

Raqamli kompetensiya va uning ta'limdagi ahamiyati

Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilardan nafaqat bilimlarni egallashni, balki ularni raqamli muhitda qo'llay olishni ham talab etadi. Raqamli kompetensiya shaxsning axborotni izlash, tahlil qilish, qayta ishlash, raqamli vositalardan samarali va xavfsiz foydalanish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Ushbu kompetensiya bugungi kunda ta'lim sifatining muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi.

Elektron darsliklarning didaktik imkoniyatlari

Elektron darsliklar an'anaviy bosma darsliklarga nisbatan bir qator afzalliklarga ega. Ular multimedia elementlari, interaktiv topshiriqlar, testlar va mustaqil ta'lim modullarini o'z ichiga

oladi. Elektron darsliklar o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlash va amaliy faoliyatini rivojlantiradi.

Raqamli kompetensiyani shakllantirish modeli

Taklif etilayotgan model quyidagi asosiy komponentlardan iborat:

- **Maqsadli komponent** – o'quvchilarda raqamli kompetensiyani shakllantirish va rivojlantirish.

- **Mazmuniy komponent** – elektron darsliklar asosida ta'lim mazmunini tashkil etish.

- **Faoliyatli komponent** – interaktiv mashg'ulotlar, mustaqil topshiriqlar, loyiha va muammoli ta'lim usullaridan foydalanish.

- **Natijaviy komponent** – o'quvchilarning raqamli savodxonligi, axborot bilan ishlash ko'nikmalari va mustaqil ta'lim olish malakalarining rivojlanishi.

Mazkur model kompetensiyaviy va tizimli yondashuvlar asosida ishlab chiqilgan bo'lib, o'quvchilarning raqamli muhitga moslashuvchanligini oshiradi.

Raqamli kompetensiya tushunchasi va uning zamonaviy ta'limdagi o'rni

Globalashuv va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimiga yangi talablarni qo'yimoqda. Bugungi kunda o'quvchilarning bilim darajasini faqat an'anaviy bilimlar bilan baholash yetarli emas, balki ularning raqamli muhitda mustaqil ishlash, axborotni izlash, tahlil qilish va undan samarali foydalanish qobiliyatlari ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, raqamli kompetensiya shaxsning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan ongli, samarali va xavfsiz foydalanish malakalari majmui sifatida qaraladi.

Raqamli kompetensiya tarkibiga quyidagi asosiy komponentlar kiradi: axborot savodxonligi, media savodxonlik, raqamli kommunikatsiya, muammolarni raqamli vositalar yordamida hal qilish va axborot xavfsizligi ko'nikmalari. Ushbu kompetensiyalar o'quvchilarning nafaqat o'quv jarayonida, balki kelajakdagi kasbiy faoliyatida ham muvaffaqiyatli bo'lishini ta'minlaydi. Shuning uchun raqamli kompetensiyani shakllantirish ta'lim jarayonining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Elektron darsliklarning didaktik imkoniyatlari va afzalliklari

Elektron darsliklar zamonaviy ta'lim muhitining muhim vositalaridan biri bo'lib, ular o'quv jarayonini individuallashtirish va differensiallashtirish imkonini beradi. Elektron darsliklar multimedia elementlari (matn, audio, video, animatsiya), interaktiv topshiriqlar va avtomatlashtirilgan baholash tizimlarini o'z ichiga olganligi bilan ajralib turadi. Bu esa o'quvchilarning mavzuni chuqurroq o'zlashtirishiga va bilimlarni amaliyotda qo'llashiga yordam beradi.

An'anaviy darsliklardan farqli o'laroq, elektron darsliklar o'quvchilarning mustaqil ishlashini rag'batlantiradi, ularda tanqidiy fikrlash va muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, elektron darsliklar o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshirib, ularni faol subyekt sifatida ta'lim jarayoniga jalb etadi. Shu sababli elektron darsliklardan foydalanish raqamli kompetensiyani shakllantirishning samarali vositasi sifatida qaraladi.

Elektron darsliklar asosida raqamli kompetensiyani shakllantirish modeli

- Tadqiqot doirasida elektron darsliklar bilan ishlash asosida o'quvchilarda raqamli kompetensiyani shakllantirish modeli ishlab chiqildi. Ushbu model kompetensiyaviy, tizimli va

faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlar asosida qurilgan bo'lib, u ta'lim jarayonining barcha bosqichlarini qamrab oladi.

- **Modelning maqsadli komponenti**- o'quvchilarda raqamli kompetensiyani izchil shakllantirish va rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu bosqichda ta'lim maqsadlari davlat ta'lim standartlari va zamonaviy ta'lim talablariga muvofiq belgilanadi.

- **Mazmuniy komponent** -elektron darsliklar asosida o'quv materiallarini tanlash va tizimlashtirishni nazarda tutadi. Bu komponentda o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlari hisobga olinib, interaktiv va amaliy yo'naltirilgan topshiriqlar tanlanadi.

- **Faoliyatli komponent**- o'quvchilarning elektron darsliklar bilan bevosita ishlash jarayonini tashkil etishga qaratilgan. Unda loyiha asosida o'qitish, muammoli vaziyatlar, mustaqil va ijodiy topshiriqlardan foydalanish ko'zda tutiladi. Mazkur jarayon o'quvchilarning raqamli vositalardan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

- **Natijaviy komponent** -esa o'quvchilarning raqamli kompetensiya darajasini baholash va monitoring qilishni o'z ichiga oladi. Bu bosqichda testlar, amaliy topshiriqlar va refleksiya usullaridan foydalaniladi.

- **Modelni amalga oshirishning pedagogik shart-sharoitlari**

- Modelning samarali amalga oshirilishi bir qator pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq. Jumladan, ta'lim muassasasida zamonaviy texnik vositalarning mavjudligi, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasi va elektron darsliklardan foydalanish bo'yicha metodik tayyorgarligi muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, o'quvchilarda axborot madaniyati va mas'uliyatli raqamli xulq-atvorni shakllantirish ham zarur.

- **Modelni amalga oshirishning pedagogik shart-sharoitlari**

- Modelning samarali amalga oshirilishi bir qator pedagogik shart-sharoitlarga bog'liq. Jumladan, ta'lim muassasasida zamonaviy texnik vositalarning mavjudligi, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasi va elektron darsliklardan foydalanish bo'yicha metodik tayyorgarligi muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, o'quvchilarda axborot madaniyati va mas'uliyatli raqamli xulq-atvorni shakllantirish ham zarur.

- **Tadqiqot natijalari va muhokama**

- Mazkur tadqiqot doirasida elektron darsliklar bilan ishlash asosida o'quvchilarda raqamli kompetensiyani shakllantirish modelining samaradorligini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tadqiqot umumta'lim muassasalarida o'tkazilib, unda tajriba va nazorat guruhlarini shakllantirildi. Tajriba guruhida ta'lim jarayoni ishlab chiqilgan metodik model asosida, nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish usullari orqali tashkil etildi. Tajriba-sinov ishlarining dastlabki bosqichida o'quvchilarning raqamli kompetensiya darajasi diagnostika qilindi. Diagnostika jarayonida test savollari, amaliy topshiriqlar va kuzatuv usullaridan foydalanildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba va nazorat guruhlarida o'quvchilarning raqamli kompetensiya darajasi deyarli bir xil bo'lib, asosan past va o'rta darajada ekanligi aniqlandi. Bu holat elektron darsliklardan tizimli foydalanish yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligini ko'rsatadi. Tajriba jarayonida elektron darsliklar asosida interaktiv mashg'ulotlar, mustaqil topshiriqlar, loyiha va muammoli vaziyatlar tashkil etildi. O'quvchilar axborotni izlash, tahlil qilish, raqamli resurslardan foydalanish hamda natijalarni taqdim etish jarayonlarida faol ishtirok etdilar. Ushbu jarayon ularning raqamli savodxonligi va mustaqil ishlash ko'nikmalarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Tajriba-sinov ishlarining yakuniy

bosqichida o'tkazilgan nazorat diagnostikasi natijalariga ko'ra, tajriba guruhidagi o'quvchilarda raqamli kompetensiyaning yuqori va o'rta darajasi sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Xususan, o'quvchilarning axborot bilan ishlash, raqamli vositalardan samarali foydalanish va mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarida ijobiy o'zgarishlar qayd etildi. Nazorat guruhida esa o'zgarishlar nisbatan sust bo'lib, asosan an'anaviy bilimlar darajasida saqlanib qoldi. Olingan natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, elektron darsliklar bilan ishlash asosida ishlab chiqilgan metodik model o'quvchilarda raqamli kompetensiyani shakllantirishda samarali hisoblanadi. Tadqiqot davomida aniqlangan ijobiy natijalar ilmiy adabiyotlarda keltirilgan xulosalar bilan hamohang bo'lib, elektron darsliklarning ta'lim jarayonidagi didaktik imkoniyatlarini yana bir bor tasdiqlaydi. Natijalar muhokamasi shuni ko'rsatadiki, elektron darsliklardan foydalanish faqat texnik vosita sifatida emas, balki metodik jihatdan puxta rejalashtirilgan pedagogik jarayon sifatida tashkil etilgandagina yuqori samaradorlikka erishish mumkin. Shu bilan birga, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasi va metodik tayyorgarligi modelning muvaffaqiyatli amalga oshirilishida muhim omil hisoblanadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari elektron darsliklar asosida o'quvchilarda raqamli kompetensiyani shakllantirish modeli ta'lim amaliyotiga joriy etish uchun ilmiy va amaliy asosga ega ekanligini ko'rsatadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, elektron darsliklar bilan ishlash asosida o'quvchilarda raqamli kompetensiyani shakllantirish zamonaviy ta'limning dolzarb vazifalaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, elektron darsliklardan tizimli va metodik jihatdan to'g'ri foydalanish o'quvchilarning raqamli savodxonligini sezilarli darajada oshiradi. Taklif etilgan model ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda raqamli texnologiyalardan ongli foydalanishni ta'minlash imkonini beradi. Ushbu modelni umumta'lim maktablari va kasb-hunar ta'lim muassasalarida joriy etish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Olimov, Shirinboy Sharofovich, and Khusniddin Kupayinovich Khomidov. "Preparing Future Teachers To Solve The Tasks Of Patriotic Education Of Children And Youth." *The American Journal of Social Science and Education Innovations* 2.12 (2020): 132-136.
2. Khomidov, Khusniddin Kupaysinovich. "Cooperation between state and public organizations in the meaningful organization of youth leisure activities." *Thematics Journal of Social Sciences* 7 (2021).
3. Kupaysinovich, Khomidov Khusniddin. "INTERPRETATION OF STUDENTS'PATRIOTIC ISSUES IN ORIENTAL PEDAGOGY." *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* 7 (2019).
4. Хомидов, Хусниддин, and Моҳинур Собирова. "ПЕДАГОГЛАРДА КОМПЕТЕНТЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ МАЗМУНИ ВА МОҲИЯТИ." *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования* 3.10 (2024): 24-27.
5. Kupaysinovich, Homidov Husniddin. "Theoretical Foundations of Working with Educational Information Competencies." *Journal of Preschool Education and Psychology Research* 1.2 (2024): 3-4.

6. Хомидов, Хусниддин, and Мохинур Умирова. "ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ УЧАЩИХСЯ." Международная конференция академических наук. Vol. 3. No. 12. 2024.
7. Homidov, H. K. "Talabalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda jamoat tashkilotlari faoliyatini muvofiqlashtirishning amaldagi holati va takomillashtirish yo'llari." Экономика и социум 5-1 (108) (2023): 83-87.
8. Купайсинович, Хомидов Хусниддин. "ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ СИФАТИНИ ТАЪМИНЛАШДА ЖАМОАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ РОЛИ." НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ-2021 1: 561.
9. Tursunova, Marjona, and Husniddin Homidov. "TECHNOLOGIES OF USING THE ORAL CREATION OF THE TURKISH PEOPLE IN THE SPIRITUAL ETHICAL EDUCATION OF PRIMARY CLASS STUDENTS." TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA

